

Oikeusministeriö
Kirjaamo
kirjaamo.om@gov.fi.

Lausuntopyyntö 05.12.2023 (VN /5137/2022)

HAK: Häätakeskuslaitoksen lausunto valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta

Yleistä

Varautumisen tarkoituksena on varmistaa tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Varautumisen perustana on ajan tasalla oleva, uhkamallit huomioiva riskien arviointi.

Varautumista koskeva sääntely kohdistuu toimijakohtaiseen häiriönsietokyvyn varmistamiseen. Toimijakohtaisen varautumisen lisäksi on erittäin tärkeää, että toimijoiden ja toimialojen välillä on varautumiseen liittyvää yhteistyötä yhteensovittamisessa, ohjaamisessa ja koordinoinnissa. Nykyaikaiset turvallisuusuhkat eivät noudata hallinnonalarajoja, vaan niiden hallinta edellyttää useiden hallinnonalojen ja myös yksityisen sektorin yhteistyötä. Valmiuslakiin ei tällä hetkellä sisälly nimenomaista säännöstä varautumisen poikkihallinnollisesta yhteensovittamisesta.

Viranomaisten varautuminen häätakeskustoiminnassa

Hätakeskustoiminta perustuu kahden hallinnonalan, sosiaali- ja terveysministeriön eli hyvinvointialueiden (pelastustoimi, sosiaali- ja terveystoimi) sekä sisäasiainhallinnon eli Häätakeskuslaitoksen, poliisitoimen ja Rajavartiolaitoksen yhteistyöhön. Häätakeskustoiminnassa käytössä olevaa infrastruktuuria ylläpitää ja kehittää kyseisten viranomaisten hankintasopimuksiin perustuvat yksityiset palveluntarjoajat. Erillisverkot Oy tuottaa palveluja viranomaisten väliseen viestintään. Häätakeskustoiminta perustuu siten laaja-alaiseen, viranomaisten ja yksityisten palveluntarjoajien yhteistoimintaan.

Valmiuslain ohella varautumisen velvoitteista erilaisiin häiriötilanteisiin säädetään varsin laajasti toimialakohtaisessa lainsäädännössä. Häätakeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten osalta kullekin on omalla toimialallaan asetettu varautumisvelvoite, mutta häätakeskustoiminnan kokonaisuudelle sääntelyä ei ole. Tämä on ongelmallista, koska häätakeskustoiminta perustuu sen kokonaisuuden toimivuuteen.

Tämä on ongelmallista myös häätakeskustoiminnan tilannekuvan osalta. Tilannekuvan muodostaminen on kriisi- ja häiriötilanteissa tärkeää päätöksenteon ja esimerkiksi voimavarojen tarkoituksenmukaisen suuntaamisen kannalta. Ajantasaisen tiedon saatavuuden takaava ja jo ennakoita suunniteltu sekä toimiva tilannekuvajärjestelmä luo edellytykset

myös mahdollisiin poikkeusoloihin siirtymiselle. Erityisesti häiriötilanteiden vaikutusten ulottuminen usealle hallinnonalalle edellyttää varautumissuunnittelun osalta toimivaa viranomaisyhteistyötä sekä tarpeellista yhteistoimintaa yksityisen sektorin kanssa. Myös yksityisiä toimijoita antamaan viranomaiselle palveluiden käyttöä ja tuottamista koskevia tilannekuvauksia. Lisäksi varautumisharjoitusten tulisi sisältää kokonaisuuden harjoittelua.

Hätäkeskustoiminnan kokonaisuutta koskevasta varautumisesta tulisi säätää joko hätäkeskustoimintaa koskevassa laissa (L 692/2010) taikka valmiuslaissa.

Yksityisten palveluntarjoajien varautuminen hätäkeskustoiminnassa

Yhteiskunnan toimivuuden kannalta kriittiset järjestelmät ja palvelut ovat yhä laajemmin yksityisen sektorin tuottamia, keskinäisriippuvaisia sekä erityisesti digitalisaatiokehityksen myötä alttiimpia myös hallinnonalojen rajat ylittäville häiriöille. Kehityksen seurauksena yksityisen sektorin rooli yhteiskunnan toimivuuden kannalta tärkeiden toimintojen häiriöttömyyden ja jatkuvuuden turvaamisen kannalta on merkittävästi korostunut.

Valmiuslain yleinen varautumisvelvollisuus ei suoraan säännösperusteisesti ulotu yksityisiin toimijoihin. Hätäkeskustoimintaa koskevassa erityislainsäädännössäkin asiasta ei ole säädetty. Muistiossa ehdotetaan, että nykytilannetta, jossa yksityisten toimijoiden varautumisvelvollisuus perustuu sopimukseen, ei muutettaisi. Valmiuslakiin olisi muistion mukaan syytä sisällyttää nimenomainen säännös, joka velvoittaa viranomaisia varmistumaan varautumisvelvollisuuden toteutumisesta myös silloin, kun varautumisvelvollinen hankkii tehtäviensä hoitamista tukevia palveluita sopimusperusteisesti yksityisiltä yhteisöiltä.

Ehdotus ei tue poikkihallinnollista varautumista hätäkeskustoiminnassa. Sopimusperusteinen varautuminen perustuisi kunkin viranomaisen omaan toimintaan kahden eri ministeriön (STM, SM) hallinnonalalla. Hätäkeskustoiminnassa kokonaisuus perustuu eri viranomaisten tekemiin sopimukseen, jolloin sopimuksissa ei voida asettaa yhteistyövelvoitteita suhteessa muihin palveluntuottajiin. Sopimukset vaikuttavat kuitenkin hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten yhteistyön sujuvuuteen ja onnistumiseen.

Lain sähköisen viestinnän palveluista (917/2014) 243 §:n 1 momentin 14 kohdan mukaisten yleisten viestintäverkkojen ja -palveluiden sekä julkisen hallinnon turvallisuusverkko toiminnasta annetun lain (10/2015) julkisen hallinnon turvallisuusverkosta annettu sääntely on hätäkeskustoiminnan varautumisen näkökulmasta riittävä.

Varautuminen hätäkeskustoiminnan tietojärjestelmissä

Laajojen tietojärjestelmien, kuten hätäkeskustietojärjestelmän, hankinnoissa on kyse vähintään useita vuosia kestävästä järjestelmän rakentamisesta sekä vähintään 10 vuoden ylläpidosta ja käytöstä. Siten nopeasti muuttuvia uhkakuvia ei sopimuksia tehtäessä kyetä huomioimaan. Niinpä sopimusperustainen varautuminen edellyttää toistuvia sopimusmuutoksia ja niihin liittyviä määrärahojen lisäyksiä budjettiperusteisesti. Menettely on hidas suhteessa valmiuslain käyttötarkoitukseen. Säädöspohjainen velvoite selkeästi nopeuttaisi palveluntuottajan sitouttamista sekä tarvittavan rahoituksen saamista.

Hätäkeskustietojärjestelmää käyttävät kaikki hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset. Järjestelmän ylläpidosta vastaa yksi palveluntuottaja. Ottaen huomioon tämän yksityisen toimijan kriittisyys sisäisen turvallisuuden varautumisessa, palveluntarjoajan varautumisesta hätäkeskustietojärjestelmän osalta tulee säätää laissa. Tarvittavan henkilöstö varaaminen järjestelmän ylläpitämiseen tulee varmistaa. Näihin toimiin liittyvät kustannukset tulisi huomioida huoltovarmuusmenoina.

Varautuminen säänneltynä veloitteena

Työryhmä pitää tarkoituksenmukaisena, että yksityisen sektorin kriittisten toimijoiden varautumista vahvistetaan ensisijaisesti toimialakohtaisessa erityislainsäädännössä. Hätäkeskuslaitos kannattaa asian saattamista säädöstasolle, mutta pitää toimialakohtaista sääntelyä hätäkeskustoiminnassa liian kapea-alaisena ja osin päällekkäisenä. Hätäkeskustoimintaa osallistuu viranomaisia kahden eri ministeriön hallinnonalalta useilta toimialoilta, jolloin poikkihallinnollinen kokonaisuus puuttuisi. Mikäli asiasta säädettäisiin laissa hätäkeskustoiminnassa, säädettäisiin kunkin viranomaisen varautumisesta kolmessa eri laissa, valmiuslaissa, toimialan erityislaissa sekä laissa hätäkeskustoiminnasta. Hätäkeskuslaitos esittääkin asian säätämistä valmiuslaissa yleisten veloitteiden kokonaisuudessa.

Hätäkeskuslaitoksen ylijohaja

Taito Vainio

Esikuntapäällikkö

Iiro Clouberg

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Hätäkeskuslaitos 08.02.2024 klo 08:30. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

HÄTÄKESKUSLAITOS
NÖDCENTRALSVERKET

Johdon tuki -yksikkö

Lausunto

8.2.2024

HAK-241658 4 (4)

00.02.04

HAK-2023-1115

Liitteet

Jakelu

Oikeusministeriö, kirjaamo

Tiedoksi

Lainsäädäntöneuvos Tiina Ferm, sisäministeriö